

NORGES HØYESTERETT

Den 7. februar 2013 avsa Høyesterett dom i

HR-2013-00302-A, (sak nr. 2012/1889), straffesak, anke over dom,

A (advokat John Christian Elden)

mot

Den offentlige påtalemyndighet (statsadvokat Tormod Haugnes)

S T E M M E G I V N I N G :

- (1) Dommer **Bårdsen**: Saken gjelder i første rekke straffutmålingen for seksualforbrytelser overfor barn under 16 år. Det er særlig spørsmål om hvor fritt lagmannsretten står ved straffutmålingen når påtalemyndigheten utelukkende har anket over et tiltalepunkt der tingretten frifant siktede.
- (2) Rogaland statsadvokatembeter satte 27. desember 2011 A under tiltale for ett tilfelle av seksuell omgang med barn under 16 år, jf. straffeloven § 196 første ledd (post I), ett tilfelle av seksuell handling med barn under 16 år, jf. straffeloven § 200 andre ledd første punktum (post II), for ved to anledninger å ha forledet barn under 16 år til å utvise seksuelt krenkende eller annen uanstendig atferd, jf. straffeloven § 200 andre ledd andre punktum (post III), for produksjon og besittelse av barnepornografi, jf. straffeloven § 204 a første ledd bokstav a (post IV) og for å ha utvist seksuelt krenkende eller annen uanstendig atferd overfor noen som ikke hadde samtykket, jf. straffeloven § 201 bokstav b (post V).

- (3) Stavanger tingrett avsa 16. februar 2012 dom som for straffekravets del har slik domsslutning:
- ”1. **A, født 22.03.1980, frifinnes for tiltalens post I og II.**
2. **A, dømmes for overtredelse av straffeloven §§ 200 annet ledd annet punktum, 204a første ledd bokstav a, 201 bokstav b, alt sammenholdt med straffeloven §§ 62 og 63 annet ledd til en straff av fengsel i 60 – seksti – dager hvorav 40 – førti – dager gjøres betinget i medhold av straffeloven §§ 52-54 med en prøvetid på 2 – to – år. Den ubetingede del av straffen anses sonet i sin helhet i varetekt jf. straffeloven § 60.”**
- (4) Domfelte godtok dommen. Påtalemyndigheten anket til Gulating lagmannsrett over frifinnelsen for post I. Straffutmålingen ble ikke anket.
- (5) Lagmannsretten fant tiltalte skyldig etter post I og avsa 17. oktober 2012 dom med slik domsslutning:
- ”1. **A, f. 22.03.1980, dømmes for forbrytelse mot straffeloven § 196 første ledd og for de tiltaleposter hvor skyldspørsmålet er endelig avgjort ved Stavanger tingretts dom av 16.02.2012, alt sammenholdt med straffeloven § 62 første ledd og § 63 annet ledd, til en straff av fengsel i 7 – sju – måneder.**
- Til fradrag i den utmålte straff går 15 – femten – dager for utholdt varetekt.”**
2. **I oppreisningserstatning betaler A til B 60.000 – sekstitusen – kroner innen 2 – to – uker fra forkynnelse av denne dom.”**
- (6) Lagmannsretten fastsatte med dette en samlet straff for alle forholdene i tiltalen som A var funnet skyldig i, både de som var endelig avgjort ved tingrettens dom 16. februar 2012 (post III, IV og V) og det som ble avgjort ved dommen i lagmannsretten (post I). Jeg oppfatter lagmannsretten slik at den mente å ha kompetanse til å foreta en helt ny vurdering av straffen for samtlige forhold, også postene III, IV og V. Det fremgår av premissene at lagmannsretten fant fengsel i 120 dager som passende straff for overtredelsen av straffeloven § 196 første ledd. Forholdene som var pådømt av tingretten tilsa etter lagmannsrettens vurdering fengsel i 90 dager, isolert sett. I motsetning til tingretten fant lagmannsretten ikke grunn til å foreta noen reduksjon av straffen på grunn av tilståelse. Det er ut fra lagmannsrettens dom vanskelig å se at straffeloven § 62 er gitt noen reell virkning.
- (7) A har anket til Høyesterett. Anken gjelder bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet, saksbehandlingen og lovanvendelsen for så vidt han er dømt for forbrytelse mot straffeloven § 196 første ledd (post I), samt straffutmålingen. Han har også begjært ny behandling av det sivile kravet. Ved Høyesteretts ankeutvalgs kjennelse og beslutning 11. desember 2012 ble anken over bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet avvist. Straffutmålingsanken ble tillatt fremmet, mens anken for øvrig ble nektet fremmet.
- (8) *Jeg er kommet til at anken ikke fører frem.*
- (9) Jeg ser først på lagmannsrettens kompetanse til å fastsette straff ikke bare for post I der A ble funnet skyldig av lagmannsretten, men også for de forholdene han var funnet skyldig i av tingretten – tiltalens post III, IV og V – og som det ikke var anket over.

- (10) A har prinsipalt gjort gjeldende at tingrettens dom innebar en endelig avgjørelse av tiltalens post III, IV og V. Lagmannsretten var – hevdes det – derfor avskåret fra å fastsette en samlet straff som inkluderte også disse forholdene. Straffen for post I skulle vært fastsatt særskilt ved etterskuddsdom, jf. straffeloven § 64. Jeg er ikke enig i dette. Reglene om etterskuddsdom gjelder *atskilte* saker, og får ikke anvendelse der det ankes over *deler av én og samme sak*. Etter mitt syn var det altså riktig av lagmannsretten å utmåle en samlet straff for alle forholdene A var funnet skyldig i, jf. også Bjerke, Keiserud og Sæther, Straffeprosessloven (4. utgave 2011) side 1212 i note 4 til straffeprosessloven § 348.
- (11) A har subsidiært gjort gjeldende at lagmannsretten ved fastsettelse av en samlet straff uansett skulle lagt til grunn tingrettens straffutmåling knyttet til postene III, IV og V. Dette er jeg langt på vei enig i.
- (12) Etter straffeprosessloven § 314 første ledd nr. 1 skal det i anken angis om den gjelder hele dommen eller bare enkelte tiltaleposter. Påtalemyndighetens anke over Stavanger tingretts dom 16. februar 2012 gjaldt "bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet hva frifinnelsen for tiltalebeslutningens post I angår". Denne avgrensningen er referert i lagmannsrettens henvisningsbeslutning 22. mars 2012, og dannet rammen for den videre ankebehandlingen. Det skulle da foretas en fullstendig ny behandling av saken, *så langt den var henvist*, jf. straffeprosessloven § 331 første ledd. Skyld- og straffespørsmålet skulle derfor prøves på nytt for så vidt gjaldt post I, mens post III, IV og V ikke var ankegjensstand for lagmannsretten.
- (13) Der en anke *ikke* gjelder bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet, kan lagmannsretten i visse tilfeller gå utenfor ankegjensstanden – så fremt dette er "til fordel for siktede", jf. straffeprosessloven § 342 tredje ledd. Gjelder anken – som i As tilfelle – bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet, har lagmannsretten ingen alminnelig adgang til å gå utenfor ankegjensstanden. Straffeprosessloven § 348 første ledd bestemmer at der siktede i den ankede dom er "dømt for flere straffbare forhold, og bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet skal prøves bare for enkelte av disse, skal retten i tilfelle fellende dom fastsette en felles straff for alle de straffbare forholdene". Paragrafen får imidlertid bare anvendelse der anken gjelder bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet for et forhold vedkommende ble *dømt* for også i tingretten.
- (14) Aktor og forsvarer har vist til forskjellige paragrafer i tidligere og någjeldende straffeprosesslov som det nok kan trekkes enkelte slutninger fra. For meg er imidlertid bildet ikke entydig, og jeg må konstatere at den situasjonen som foreligger i As sak – kanskje noe overraskende – ikke er direkte omtalt i loven. Heller ikke forarbeidene eller rettspraksis gir noen entydig avklaring.
- (15) I en slik situasjon finner jeg det avgjørende at det stemmer best med lovens system – og de rammer om ankesaken som følger av selve ankegjensstanden – at lagmannsretten ved utmålingen av den samlede straffen skal bygge på tingrettens straffutmåling for så vidt gjelder de poster i tiltalen som er endelig avgjort ved tingrettens dom. Dette gjelder ikke bare tingrettens bevisbedømmelse, men også enkelthetene i selve straffutmålingen. Det må riktignok gjøres noen nødvendige reservasjoner, blant annet for justeringer som viser seg påkrevde simpelthen fordi lagmannsretten domfeller for et ytterligere forhold og derfor skal utmåle en samlet straff. Domfellelsen i lagmannsretten vil dessuten på avgjørende måter kunne rokke ved grunnlaget for tingrettens straffutmåling. Tingretten

har for eksempel gitt samfunnsstraff eller betinget fengsel, mens domfellelsen i lagmannsretten medfører at den samlede straffen må settes til ubetinget fengsel. Når det ses bort fra slike forbehold som jeg her har nevnt, må ordningen ellers for en situasjon som den foreliggende være at lagmannsretten skal bygge på tingrettens straffutmåling – den skal ikke foreta en ny og selvstendig vurdering av denne straffen. Ønsker påtalemyndigheten slik prøving, må det ankes over straffutmålingen.

- (16) Jeg går etter dette over til den konkrete straffutmålingen for A, og ser først på det forholdet hvor skyldspørsmålet ble avgjort av lagmannsretten – overtredelsen av straffeloven § 196 første ledd, jf. tiltalens post I.
- (17) Det fremgår av lagmannsrettens dom at dette seksuelle overgrep fant sted på As hotellrom i X i siste del av juli 2008. Han var på dette tidspunktet 28 år gammel og hadde i lang tid hatt sentrale verv både i Fremskrittspartiets Ungdom og i moderpartiet. Fornærmede – som da var 15 år og 3 måneder og skoleelev – kjente A gjennom partiet. Det var avtalt at fornærmede skulle overnatte på As hotellrom sammen med ham, før deres felles avreise til Fremskrittspartiets ungdomsleir i Sverige dagen etter. Lagmannsretten har i sin dom lagt til grunn at A i lengre tid hadde fattet interesse for fornærmede og var kjent med at han var homofil. A hadde på dette tidspunktet ikke selv stått frem med sin legning. Fornærmede ankom hotellet til A sent om kvelden. Ifølge lagmannsretten var han da ”i betydelig grad beruset på alkohol”. Han lot seg etter hvert overbevise til å bli massert av A, og de to hadde seksuell omgang ved at ”de masturberte og sugde hverandres penis”, jf. beskrivelsen av grunnlaget i tiltalens post I. De nærmere detaljer om hendelsesforløpet fremgår ikke av lagmannsrettens dom. Men jeg oppfatter det slik at det var tale om gjensidig oralsex, hvor det at A hadde sitt kjønnsorgan i fornærmedes munn likestilles med samleie, jf. straffeloven § 206. At fornærmede hadde sitt kjønnsorgan i As munn, likestilles derimot ikke med samleie, jf. Ot.prp. nr. 28 (1999–2000) side 34–35 og 119 og Rt. 2004 side 252 avsnitt 14. Etter straffeloven § 196 har det ikke betydning for strafferammen at den seksuelle omgangen sidestilles med samleie. Rubriseringen viser likevel alvoret i saken.
- (18) I Prop. 97 L (2009–2010) side 27 er det lagt til grunn at ”normalstraffenivået” ved overtredelse av straffeloven § 196 ”der det verken foreligger skjerpene eller formildende omstendigheter, bør være rundt fengsel i 6 måneder”. Overtredelsen i As sak ligger imidlertid forut for denne endringen, og straffutmålingen må bygge på det tidligere straffenivået, jf. Rt. 2009 side 1412 avsnitt 33. Dommen i Rt. 2005 side 126 gir da en viss veiledning: Straffen for en 30 år gammel mann som hadde hatt samleie med ei jente på 14 år og 11 måneder, ble satt til fengsel i 120 dager. Det ble lagt vekt på at domfelte umiddelbart tilsto samleiet, jf. avsnitt 13 i dommen. Jeg legger til grunn at straffen uten denne tilståelsen ville blitt fengsel i fem måneder.
- (19) Ved straffutmålingen for A har det etter mitt syn atskillig vekt i skjerpene retning at han som en betrodd tillitsvalgt forgrep seg mot et sterkt alkoholpåvirket 15-årig medlem av partiets ungdomsorganisasjon som hadde behov for et sted å sove, og ved dette misbrakte sin posisjon som forbilde og rollemodell. A har hele tiden benektet den seksuelle omgangen og påstått at fornærmede diktet opp overgrepene for å skape oppmerksomhet omkring sin egen person. Situasjonen har ved dette blitt svært belastende for fornærmede, som har opplevd ikke å bli trodd og har måttet tåle atskillig medieomtale. Skadevirkningene for fornærmede er ellers – slik lagmannsretten har beskrevet dem – typiske for overgrepsofre.

- (20) Jeg bemerker at jeg i denne saken ikke tillegger det vekt i formildende retning at det straffbare forholdet nå ligger 4 ½ år tilbake i tid.
- (21) Straffen for overtredelsen av straffeloven § 196 første ledd vil etter mitt syn være seks måneders fengsel.
- (22) Som nevnt ble A av Stavanger tingrett dømt for overtredelser av straffeloven § 200 andre ledd andre punktum, § 204a første ledd bokstav a og § 201 bokstav b, jf. tiltalens post III, IV og V. Tingretten fant det bevist at han hadde forledet unge gutter – herunder gutter under 16 år – til å vise seg frem i seksualiserte situasjoner foran webkamera, han lagret filmer og bilder fra slik kontakt via nettet, og han filmet og fotograferte unge gutter med skjult kamera mens de dusjet og/eller badet hjemme hos ham. Under henvisning til As egen tilståelse, fant tingretten en straff av fengsel i 60 dager passende, hvorav 40 dager ble gjort betinget med en prøvetid på to år. Den ubetingete delen ble ansett sonet ved at A hadde sittet varetektsfengslet, jf. straffeloven § 60 første ledd.
- (23) Med utgangspunkt i en straff på fengsel i seks måneder for overtredelsen av straffeloven § 196 første ledd og tingrettens straffutmåling for post III, IV og V, er fengsel i sju måneder etter mitt syn en passende straff, jf. straffeloven §§ 62 og 63. Det er ikke grunnlag for å gjøre deler av straffen betinget. Allerede overtredelsen av straffeloven § 196 taler mot dette. Jeg har også sett noe hen til at A nå dømmes for ulike, i noen grad planmessig utførte, seksuelle krenkelser av mindreårige gutter over en periode på omkring fem år – fra april 2006 til mars 2011 – og at aktiviteten ikke opphørte før det ble oppslag i pressen og A kom i politiets søkelys.
- (24) Lagmannsretten fastsatte straffen til fengsel i sju måneder, med et varetektsfradrag på 15 dager. Ut fra mitt syn på straffutmålingen, skal anken derfor forkastes.
- (25) Jeg stemmer for denne

D O M :

Anken forkastes.

- (26) Dommer **Bull:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (27) Dommer **Falkanger:** Likeså.
- (28) Dommer **Indreberg:** Likeså.
- (29) Dommer **Matningsdal:** Likeså.

(30) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

Anken forkastes.

Riktig utskrift bekreftes: